

ВЛИЯНИЕТО НА ОКТОМВРИ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Акад. Людмил Стоянов

Великият Октомври промени не само общественото съзнание, мисленето и душевността на милиони хора в света, но създаде за тях ясен и точен отговор на мъчителния въпрос за изход от капиталистическото робство. Победата на Октомври се превърна в мироглед, в многозначителна страница на историята, в цялостна система на идейност и чувства, на възприемане на жизнените явления.

Тия явления станаха същност и съдържание на младата съветска литература, която, изцяло проникната с ленински дух, обърната с лице към бъдещето, вече половин столетие сочи пътя на истинския човешки живот, на социалистическия хуманизъм, мира и братството на народите.

Така българската интелигенция възприе победата на Великата октомврийска революция, нейното огромно възродително влияние върху литературния живот в Европа и другите континенти.

Но историята има своя предистория.

Характерна черта на българската литература е нейният демократизъм и реализъм. За това немалка заслуга има руската класика — от Пушкин и Лермонтов, до Чехов и Горки. Особено Горки! Значението и влиянието на Горки за идейното и художествено израстване на българската литература през първата четвърт на века, изключителната му популярност в България, нямат равни на себе си в други страни. Тази „борба“ за или против Горки, за неговото утвърждаване в ума и сърцето на читателския свят, трябваше да се превърне в истинско обществено движение, в десетилетен разгорещен спор между реакцията и прогресивните сили, докато любовта и преклонението пред великия писател вземат връх и цялото му творчество става народно достояние. Мнозина писатели от онова време, като П. К. Яворов, Елин Пелин, Йордан Йовков, Никола Вапцаров си спомнят с благодарност за своя учител.

Затова още с изстрела на „Аврора“, още с първите лястовици на новата творческа пролет, не закъсня да се почувствува у нас възродителният полъх на новото, което носеше Октомври. „Левый марш“ на Маяковски: „Довольно жить законом, данным Адамом и Евой“, „Скифы“ и „Дванайсетте“ от А. Блок, дойдоха за младата генерация поети в България като откровение. „Мы на горе всем буржуям мировой пожар раздуем“, заявяват Дванайсетте:

Как пошли наши ребята
в красной гвардии служить —
в красной гвардии служить —
буйну голову сложить!

Тяхната крачка е „държавна“ — революцията е победила!

За българските поети бе от голямо значение, че именно прославените руски певци приемаха с открити обятия великата революция и я изобразяваха художествено. С не по-малък жар у нас пръв настрои музата си, пръв изрази дълбоката вяра на народа и интелигенцията в щастливото бъдеще на народите, които революцията освободи от системата на насилие и робство Христо Смирненски. Не напразно в стихотворението си „Москва“ той нарича столицата на Съветската страна „звезда на нови времена“.

Още в периода на зараждането на съветската литература за българските писатели се откриха широки кръгозори, отдето светът се откриваше по-широк и по-богат. Идеите на Октомври прелитаха през телените мрежи и намираха благодатна почва в съзнанието на поколението.

Фашисткия преврат в 1923 г. и последвалото героично Септемврийско въстание, макар и удадено в кръв, не забавиха процеса на това влияние, на-против, то стана доминиращо. През трийсетте години прогресивната литература у нас взе надмощие над реакционната и то главно поради влиянието на съветската литература и поезия. Освен новите творби на Горки, близки на българския читател в български превод станаха „Тихият Дон“ и „Разораната целина“ на Шолохов, „Разгром“ на Фадеев, „Цимент“ на Гладков, романите на А. Толстой и други. Поезията на младите съветски поети С. Городецки, В. Казин, Н. Асеев, Н. Тихонов завладяваше сърцата на българските поети и читатели. Стихотворението на Михаил Светлов „Гренада“ през дните на испанската гражданска война стана дълбок израз на симпатия към борбата на испанския народ. То се разнасяше и декламираше нелегално.

Мы ехали шагом,
мы мчались в боях,
и „Яблочко“ — песню
держали в зубах.
Ах, песенку эту
доныне хранит
травя молодая —
степной малахит.

Смъртта на боеца и бойната му песен караше младите души да тръпнат с нейния рефрен: „Гренада, Гренада, Гренада моя!“

Мнозина млади поети, като Хр. Ясенев, автор на стихотворението „Петроград“, Гео Милев, чиято поема „Септември“ възбужда поколенията и в наше време, Никола Вапцаров, чиято поезия стана „евангелие“ за младежта във всички страни, където съществува жажда за „ново слово“ — тия и други наши поети бяха унищожени от фашистката власт именно за смелото им приобщаване към идеалите на Великата октомврийска социалистическа революция.

Поезията на Вапцаров израсна в периода на най-голямото напрежение на революционните сили в България през антифашистката борба. Това определя и нейното значение като израз на тази борба в най-високата ѝ точка и най-голяма идеологична програмност и осъществяване. Тя се яви като красноречиво знамение на идейна зрялост, ясност на целите, на ярък комунистически морал, пред самия праг на победата, пред зората на освобождението.

Фашистките насилници отнеха живота на поета в най-трагичните моменти на Великата отечествена война, когато той бе издигнал в поезията си лозунга: „Искаме съюз със СССР“. Това бе искане на голямото мнозинство на българския народ. Съветската литература през Отечествената война подхранваше вярата на българския читателски свят в могъществото на Червената армия, в тържеството на нейната освободителна мисия.

Девети септември осъществи една заветна мечта на българския народ — българо-съветската дружба, чиито корени лежат в далечното минало, но чиито плодове трябваше да поникнат под благотворната идейност на Великия Октомври, на съветската литература. Трябва ли да се казва, че създаденото до днес в българската литература, особено в периода на народната власт (в не-по-малка степен и при трудните условия на фашизма), носи печата на широкото, възродително въздействие на октомврийската идейност.

Във всяко произведение на който и да е български изтъкнат писател ние откриваме озарение от идеите на Октомври, при което националното се разкрива в нови аспекти, а общочовешкото, комунистическото, става доминиращо.

Би било неправилно в този кратък очерк да се дават отделни примери, тъй като те са множество и най-различни у поети като Младен Исаев, В. Ханчев, А. Геров, Б. Божилов, Г. Джагаров, Лиана Даскалова, Станка Пенчева, Любомир Левчев, и у разказвачи като Д. Димов, Ем. Станев, Д. Талев, Г. Караславов, П. Вежинов, К. Калчев, Й. Радичков, Б. Райнов... нито да се изброяват всички автори.

Своео тематично разнообразие и идейно богатство тия писатели дължат, освен на националната и общочовешка културна и литературна традиция, главно на възродителното влияние на Октомври и на новата социалистическа епоха, на големия морален и международен престиж на съветската държава, на съветската литература, на нейните бележити представители, творци и художници.